

1. ความเป็นมาของโครงการ

การดำเนินงานของสมาคมวางแผนครอบครัวที่ผ่านมา สมาคมฯ ได้รณรงค์เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหาการวางแผนครอบครัว ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวด้วยการดำเนินงานของสมาคมฯ ได้รับผลสำเร็จเป็นอย่างดีในเกือบทุกภาคของประเทศ ยกเว้นภาคใต้ของประเทศไทย ทั้งนี้ พิจารณาจากโครงการดำเนินการที่ผ่านมาของสมาคมฯ ปรากฏว่ามีโครงการในแถบภาคใต้น้อยมาก แต่เมื่อพิจารณาถึงอัตราการเกิดของประชากรในจังหวัดภาคใต้ขณะนี้ โดยเฉพาะใน เขตสี่จังหวัดภาคใต้ ปรากฏว่ามีอัตราการเกิดสูงกว่าทุกภาคของประเทศ สมาคมฯ จึงดำริที่จะรณรงค์ให้ประชาชนภาคใต้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวอย่างกว้าง อันจะเป็นการส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยที่สภาพแวดล้อมของภาคใต้ โดยเฉพาะบริเวณส่วนใต้สุดของประเทศมีความแตกต่างไปจากบริเวณส่วนอื่น ๆ ของประเทศ เช่น ความแตกต่างด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของประชาชน และอาชีพ เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการยอมรับและการปฏิบัติในการวางแผนครอบครัวของประชาชน และการมีข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยเหล่านี้จะให้ประโยชน์แก่การวางแผนดำเนินงานของสมาคมหรือแม้แต่หน่วยงานอื่น ๆ แต่ปัจจุบันยังขาดข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการวางแผนด้านสาธารณสุขและการวางแผนครอบครัว สมาคมฯ จึงสนับสนุนให้มีการวิจัยหาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะของประชากร ปัญหาสุขภาพอนามัยและการวางแผนครอบครัวของประชาชนในจังหวัดสตูล ทั้งนี้เพราะสมาคมฯ ได้กำหนดให้จังหวัดสตูล เป็นกรณีตัวอย่างในการศึกษาหารูปแบบการดำเนินงานสำหรับภาคใต้ตอนล่างของประเทศ

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ประชาชนทั่วไปมักเข้าใจว่า การวางแผนครอบครัว คือ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการคุมกำเนิด การเข้ารีต เช่นนี้ยังคงคลาดเคลื่อนต่อความเป็นจริง ที่จริงแล้วการวางแผนครอบครัว นอกจากจะคลุมถึงเรื่องการคุมกำเนิดแล้วยังคลุมถึงกิจกรรมที่นำไปสู่การกินที่อยู่ดีของสมาชิกในครอบครัว อีกทั้งกิจกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวได้รับการศึกษาที่ดีอีกด้วย การวางแผนครอบครัวจึงมีความหมายกว้าง รวมความถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งด้าน เศรษฐกิจ สาธารณสุข และการศึกษา กล่าวโดยสรุปก็คือ การวางแผนครอบครัว เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตนั่นเอง

อย่างไรก็ดีการศึกษาในที่นี้นอกจากจะศึกษาถึงปัญหาการวางแผนครอบครัวแล้ว ยังมีปัญหาทางสาธารณสุขรวมอยู่ด้วย ข้อมูลที่บ่งบอกถึงสภาพปัญหาสาธารณสุข และการวางแผนครอบครัวก็คือ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะ

ประชากร เศรษฐกิจ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการสาธารณสุขพื้นฐานและตลอดจนความรู้ทัศนคติ และการปฏิบัติของประชาชน ในเรื่องการวางแผนครอบครัว การศึกษาในที่นี้ จึงมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญประกอบด้วย

1. ศึกษาถึงลักษณะของประชากร เช่น เกี่ยวกับอายุ เพศ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม ประกอบด้วย การเข้าสู่แรงงานในเชิงเศรษฐกิจ ความปลอดภัยในทรัพย์สิน และสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน
2. ศึกษาถึงภาวะโภชนาการ ภาวะการเจริญพันธุ์ และการคุมกำเนิดของประชากร ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด
3. ศึกษาถึงปัญหาการดูแลสุขภาพอนามัยแม่และเด็ก อนามัยแวดล้อมของประชากร โดยที่สมาคมฯ มีความประสงค์จะทราบความแตกต่างของข้อมูลซึ่งจำแนกตามระดับความเป็นเมือง (Level of Urbanization) หรือระดับของการพัฒนา (Level of Urban Development) ซึ่งเกี่ยวกับการแบ่งระดับของการพัฒนาเมืองไทยนั้น ศาสตราจารย์ W. Robinson¹ และศาสตราจารย์ S. Goldstein² ได้เสนอว่า ควรมีการแบ่งให้ละเอียดมากกว่าการแบ่งระหว่างชนบทกับเมือง ซึ่งสามารถทำได้โดยใช้ระดับสูงต่ำด้านคุณสมบัติของเทศบาล ซึ่งแบ่งได้ดังนี้ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล เขตสุขาภิบาล และหมู่บ้าน การศึกษาในที่นี้จึงใช้เขตเทศบาลเมือง สุขาภิบาล และชนบท แทนระดับความเป็นเมือง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจึงได้แยกแยะตามระดับความเป็นเมืองทั้งสามระดับดังกล่าว

การศึกษาครั้งนี้นอกจากจะอาศัยข้อมูลที่ได้รับจากประชาชนโดยตรงแล้ว ยังอาศัยข้อมูลที่ได้รับจากบรรดาผู้นำท้องถิ่น จำนวน 220 ท่าน ผู้นำเหล่านี้ มาจากท้องที่ต่าง ๆ ทั่วทั้งจังหวัดสตูล ทางสาธารณสุขจังหวัด ได้เชิญผู้นำท้องถิ่นให้มาสัมมนา เรื่องการคุมกำเนิดโดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิดแบบถาวร การจัดสัมมนาได้จัดขึ้นสามแห่ง แห่งแรกจัดที่อำเภอเมือง ณ หอประชุมโรงเรียนพินิจวิทยาสรรค์ วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2524 ผู้เข้าร่วมสัมมนาเป็นผู้นำท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง และกิ่งอำเภอท่าแพ แห่งที่สองจัดที่ห้องประชุมโรงเรียนกำแพงวิทยา วันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2524 ผู้เข้าร่วมสัมมนาเป็นผู้นำท้องถิ่นในเขตอำเภอละงู และอำเภอทุ่งหว้า และแห่งสุดท้ายที่ศาลาประชาคมอำเภอควนกาหลง วันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2524 ผู้เข้าร่วมสัมมนาเป็นผู้นำท้องถิ่นในเขตอำเภอควนกาหลง และกิ่งอำเภอควนโดน

¹W. Robinson "A new look at Urbanization in Thailand" (Unpublished paper, Pennsylvania State University, 1976).

²S. Goldstein and A. Goldstein "Thailand's Urban population Reconsidered" Demography, Vol. 15 (August, 1978).

เนื่องจากลักษณะของสังคมชนบทไทยนั้น ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทอย่างสำคัญในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อของประชาชน และตลอดจนการนำความเปลี่ยนแปลงไปสู่ชนบท การได้ทราบทัศนคติและความต้องการของผู้วิจัยย่อมจะก่อประโยชน์ในการวางแผนดำเนินการสำหรับท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามการศึกษาในส่วนของผู้วิจัยท้องถิ่นได้เน้นเฉพาะเรื่องการวางแผนครอบครัว ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับหัวข้อสัมมนา ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถของผู้ที่จะกรอกแบบสอบถาม ช่วงเวลาในการกรอกข้อมูล (โปรแกรมการสัมมนาเข้มข้นมาก)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ที่จะสุ่มตัวอย่างโดยสอดคล้องกับแผนดำเนินการของสมาคมในอันที่จะแนกข้อมูล ตามระดับความเป็นเมือง การศึกษาในที่นี้ได้เลือกเขตเทศบาลเมือง เขตสุขาภิบาลทุ่งหว้า และเขตกิ่งอำเภอบ้านแพ้ว เป็นตัวแทนของจังหวัดสตูลตามระดับความเป็นเมืองมา: ไปสู่ความเป็นเมืองน้อยตามลำดับ กรอบการสุ่มตัวอย่าง (Sampling frame) สำหรับเขตต่าง ๆ ได้คลุมพื้นที่ต่าง ๆ ดังจำแนกอยู่ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การกระจายของตำบลและหมู่บ้านที่ตกอยู่ในกรอบตัวอย่าง
จำแนกตามเขตความเป็นเมือง

เขต	กรอบตัวอย่าง	
	ตำบล	หมู่บ้าน
เทศบาล	พิมาน	ทุกหมู่บ้าน
	คลองซุด	1, 2 และ 3
สุขาภิบาล (ทุ่งหว้า)	ทุ่งหว้า	1, 2, 4 และ 7 ³
ชนบท (ท่าแพ)	แป-ระ	1, 3, 4, 5 และ 6

³ หมู่ที่ 2 มีหลังคาเรือนที่อยู่นอกเขตเทศบาล 3 หลัง

หมู่ที่ 3 มีหลังคาเรือนที่อยู่นอกเขตเทศบาล 6 หลัง

หมู่ที่ 3 มีหลังคาเรือนที่อยู่นอกเขตเทศบาล 41 หลัง

3.2 แผนแบบการสุ่มตัวอย่าง ในการเลือกตัวอย่างในแต่ละเขตใช้วิธีการแตกต่างกัน ดังนี้

ก. เขตเทศบาล ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบธรรมดา (Simple random Sampling) เลือกสุ่มตัวอย่างจำนวน 97 หลังคาเรือน จากทั้งหมด 2,654 หลังคาเรือน⁴

ข. เขตสุขาภิบาลสุ่มตัวอย่างแบบระบบ (Systematic Sampling) โดยสุ่มมาจำนวน 80 หลังคาเรือน จากทั้งหมด 317 หลังคาเรือน

ค. เขตกิ่งอำเภอท่าแพ สุ่มตัวอย่างแบบระบบ (Systematic Sampling) โดยสุ่มมาจำนวน 75 หลังคาเรือน จากทั้งหมด 459 หลังคาเรือน

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดไว้ว่าหากหลังคาเรือนใดมีเกิน 1 ครัวเรือน จะเลือกสัมภาษณ์เฉพาะหนึ่งครัวเรือนเท่านั้น

3.3 ช่วงเวลาที่ทำการศึกษา การวิจัยนี้ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 13 - 20 มีนาคม พ.ศ. 2524 สัมภาษณ์ซ้ำในรายที่ได้รับข้อมูลไม่สมบูรณ์ระหว่างวันที่ 1 - 5 เมษายน พ.ศ. 2524

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการประมวลผลข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลและประมวลผลข้อมูล ดังนี้

ก. สัมภาษณ์เบื้องต้น โดยสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสุขจังหวัดสตูล และผู้นำท้องถิ่นในเขตกิ่งอำเภอท่าแพ เพื่อทราบถึงปัญหาด้านสาธารณสุข และปัญหาการคุมกำเนิดของประชาชน

ข. รวบรวมเอกสารของทางราชการ และตำราทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ

ค. พนักงานสัมภาษณ์ทั้งหมดเป็นครูในสังกัดสำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติ ผู้คุมงานสนามเป็นสาธารณสุขอำเภอในสองเขต คือ เขตอำเภอทุ่งหว้าและกิ่งอำเภอท่าแพ ส่วนอำเภอเมืองจังหวัดสตูลเป็นหัวหน้าหน่วยโรคติดต่อ คือคุณขจร ลัจจุล ก่อนส่งพนักงานสนามออกไปสัมภาษณ์ได้มีการอบรมชี้แจงถึงวัตถุประสงค์การกรอกแบบสอบถามที่เตรียมไว้

ง. แบบสอบถามที่ใช้ได้ทดสอบกับอาจารย์ ข้าราชการในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำนวน 7 ราย เพื่อหาข้อบกพร่องของแบบสอบถาม

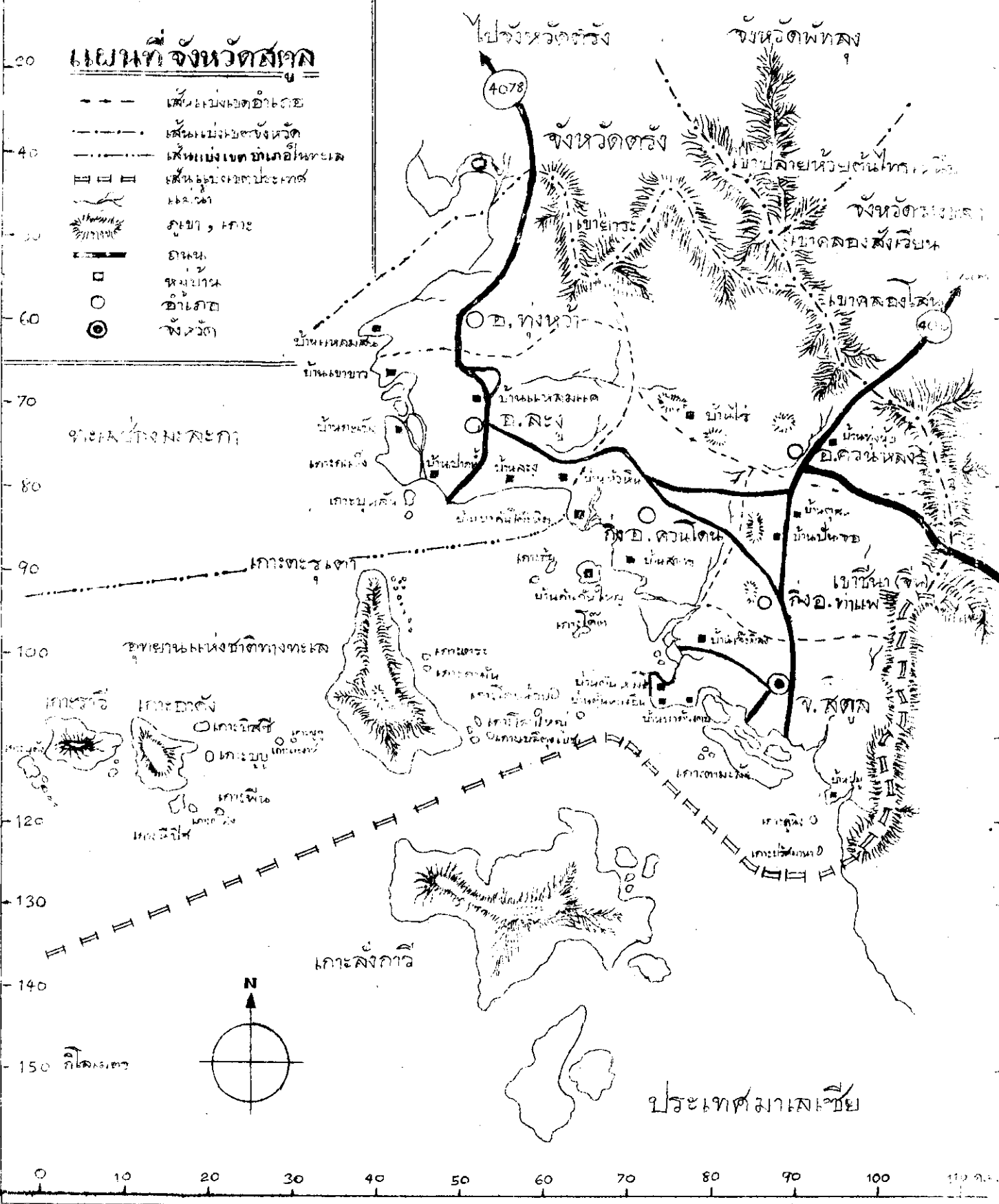
จ. การประมวลผลข้อมูลกระทำด้วยมือ แบบสอบถามที่สัมภาษณ์และกรอกข้อมูลแล้วจะบรรณาธิกรณโดยผู้คุมงานสนามในขั้นแรก อาจารย์ที่ร่วมโครงการวิจัยเป็นบรรณาธิกรณ ตรวจสอบรหัสจำแนกแบบสอบถามที่มีข้อมูลไม่สมบูรณ์ให้นำกลับไปสัมภาษณ์ซ้ำอีกครั้งหนึ่ง

ส่วนข้อมูลของผู้นำท้องถิ่นได้แจกให้ผู้นำท้องถิ่นกรอกเอง ทั้งนี้โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยเผยแพร่อบรมสาธารณสุขจังหวัดสตูล

⁴ บัญชีผู้มีสิทธิเลือกตั้งคณะ เทศมนตรีเทศบาล เมืองสตูล พ.ศ. 2523

แผนที่จังหวัดสกล

- เส้นแบ่งเขตอำเภอ
- - - - - เส้นแบ่งเขตจังหวัด
- . - . - เส้นแบ่งเขตภาคเหนือ
- ==== เส้นแบ่งเขตประเทศ
- ~~~~~ ภูเขา, หนอง
- ▬ ถนน
- หมู่บ้าน
- อำเภอ
- ◎ จังหวัด

รูปที่ 1 แผนที่จังหวัดสกล

ที่มา: แผนภูมิ อักษรานุกรณภูมิศาสตร์ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 6. พิมพ์ครั้งที่ 2, หจก. นนทชัย, 2522, หน้า 111.